

Cultura oceànica a les Illes Balears

Guia de lectura sobre la mar a les Illes Balears

Biblioteca del Molinar

Centre de Recursos d'Educació Ambiental de les Illes Balears

C. de Francesc Femenias, 1

07006 Palma

Imatge de la portada: Gabiota (2013) per [Neus Bordas](#) amb llicència [CC BY-SA 2.0](#)

Edició: Biblioteca del Molinar. Ajuntament de Palma. Gener de 2021

"Pleasant Days" (2016) per [Los Paseos](#) amb llicència [CC BY-SA 2.0](#)

GENERALITATS

- **Barberá, Carmen.** *Canal de Menorca.* Madrid: Fundación Biodiversidad del Ministerio de Agricultura, Alimentación y Medio Ambiente, [2014]
- **Buenaventura, Alfonso.** *Menorca. L'entorn marí, entorn i patrimoni.* [Palma]: Govern de les Illes Balears, Conselleria de Medi Ambient, 2005
- **Fernández Bravo, José.** *Calas y puertos naturales de las Islas Baleares.* Palma: Moll, 2005
- **Fornós, Joan J. (ed.); Ginés, Joaquim (ed.); Gómez-Pujol, Lluís (ed.).** *Geomorfología litoral. Migjorn y Llevant de Mallorca.* Palma: Universitat de les Illes Balears; Societat d'Història Natural de les Balears; Institut Mediterrani d'Estudis Avançats, 2007
- **Illes d'aigua. Patrimoni geològic i hidrogeològic de les Illes Balears.** Madrid: Instituto Geológico y Minero de España; Govern de les Illes Balears, Conselleria de Medi Ambient. Govern Balear, 2006
- **Món blau (I)** [DVD]. Llauger, Aina; Villalonga, Diego. [Palma]: Govern de les Illes Balears, Conselleria de Medi Ambient, DL2007
- **Mayol, Joan (coord.).** *Atles de les petites illes i els illots de les Balears.* Palma: Perifèrics, 2020
- **San Félix, Manu.** *Guia submarina d'Eivissa i Formentera.* Eivissa: Mediterrània, 1997
- **Servera Nicolau, Jaume.** *Geomorfologia del litoral de les Illes Balears.* Palma: Documenta Balear, 2004

OCEANOGRAFIA

- **Guijarro, Beatriz.** *La importància del sector pesquer en la investigació oceanogràfica.* [S.l.]: Centre Oceanogràfic de les Balears, DL 2012
- **Un segle d'oceanografia a les Balears.** Palma: Institut d'Estudis Baleàrics, 2008
- **Oliver Reus, Pere (dir.).** *La recerca marina a les Illes Balears. Els orígens de l'oceanografia espanyola.* Palma: Govern de les Illes Balears, Conselleria d'Economia, Hisenda i Innovació, 2006

El [Centre Oceanogràfic de les Balears \(COB\)](#) és un dels nou centres de l'[Instituto Español de Oceanografía](#) (IEO). Està dirigit a la investigació del medi ambient marí, els seus ecosistemes i recursos vius.

FAUNA I FLORA MARINA

- **Aguilar, Juan Salvador.** *Petita guia dels aucells marins de les Balears.* Palma: Govern Balear, Conselleria d'Agricultura i Pesca; Sefobasa, 1991
- **Bennàser Coll, Francesca.** *Els ecosistemes aquàtics marins. Els alguers de posidònia.* Palma: Conselleria d'Educació, Cultura i Esports, 1997
- **Brotons, Josep M.** *Els cetacis a la mar balear.* Palma: Documenta Balear, 2002
- **Escandell Salom, Antoni.** *Peixos de Menorca.* [Es Castell]: [Toni Escandell, DL 1998
- **Espècies marines de la nostra mar. Cetacis, tortugues, aus.** Palma: Conselleria de Medi Ambient; Fundación Aspro; Marineland, [2007?]
- **Garcia, Lluc.** *Els crancs de les Balears.* Palma: Documenta Balear, 2007
- **Guia de la flora y fauna del mar balear.** Palma: Govern de les Illes Balears, Conselleria d'Obres Públiques i Ordenació del Territori, 1991
- **Llobet, Toni; Ballesteros, Enric.** *Peixos costaners del mar balear.* Valls: Cossetània, 2020

- **Llobet, Toni; Ballesteros, Enric.** *Peixos pelàgics i de fons profunds del mar balear.* Valls: Cossetània, 2020
- **Mas, Xavier; Canyelles, Xavier.** *Peixos de les Illes Balears.* Palma: Moll, 2003
- **Mas Ferrà, Xavier.** *La biodiversitat marina d'Eivissa.* Eivissa: Mediterrània Eivissa, 2017
- **Massutí, Enric; Vidal, Sebastià.** *La llampuga: un mite de la tardor.* Palma: Documenta Balear, 1997
- **Massutí, Enric [et al.].** *La posidònia. L'alga que no ho és.* Palma: Conselleria d'Agricultura i Pesca, Direcció General de Pesca; "Sa Nostra" Obra Social i Cultural, 2000
- **Mayol, Joan (ed.).** *La pardela balear.* Palma: Govern de les Illes Balears, 2004
- **Plá Masiá, Eduardo.** *Moluscos bivalvos y gasterópodos de la Marina Alta y Baleares.* Dénia: Ajuntament de Dénia; Institut de Cultura Juan Gil-Albert, 2000
- **Poyatos, Juan.** *Tiburones en el mar balear.* [Palma]: Moll, 2006
- **Riera Munuera, Francesc.** *Peixos de les Balears.* Palma: Conselleria de Medi Ambient, Ordenació del Territori i Litoral, 1998
- **Riera Munuera, Francesc.** *El raor i la cirviola. Conèixer per preservar.* Palma, Conselleria d'Agricultura i Pesca, 2001
- **Rodríguez, Ana; McMinn, Miguel; Mayol, Joan.** *La pardela balear y la identificación de las pardelas de las costas ibéricas.* [Madrid]: Ministerio de Medio Ambiente, Dirección General para la Biodiversidad, cop. 2005
- **San Fèlix, Manu.** *Les praderies de Posidònia a les illes d'Eivissa i Formentera. La selva submergida.* Eivissa: Ajuntament d'Eivissa, 1999
- **San Fèlix, Manu.** *La posidònia: el bosc submergit.* Palma: Documenta Balear, 2000
- **La tortuga marina a les Illes Balears** [DVD]. [Palma]: Govern de les Illes Balears, Conselleria de Medi Ambient, 2004

J. L. Perea (CENEAM)

ESPAIS MARÍTIMS PROTEGITS

- ***I Jornades de Biodiversitat del paratge natural de la Serra de Tramuntana (Palma de Mallorca, 2009)***. Palma: Espais de Natura Balear, DL 2009
- **Alcover, Josep Antoni (ed.); Ballesteros, Enric (ed.); Fornós, Joan J. (ed.)**. *Història natural de l'arxipèlag de Cabrera*. Palma: Moll; Madrid: CSIC, 1993
- **Araujo, J.**. *Las rapaces y aves marinas del archipiélago de Cabrera*. Madrid: Instituto Nacional para la Conservación de la Naturaleza, 1977
- ***Las aves del Parque Nacional Marítimo-Terrestre del archipiélago de Cabrera, (Islas Baleares, España)***. Palma: Ministerio de Medio Ambiente; Grup Balear d'Ornitologia i Defensa de la Naturaleza, 2000
- **Buenaventura, Alfonso**. *S'Albufera des Grau*. Maó: Menorca, 2002

Les reserves marines són figures de protecció mitjançant les quals es regulen els usos i l'explotació del medi marí, per tal d'incrementar-ne la regeneració natural dels recursos i de conservar-ne els ecosistemes marins més representatius. Al [Servei de Recursos Marins](#) de la Conselleria d'Agricultura, Pesca i Alimentació podeu trobar tota la informació referent.

- **Cabrera. Els tresors de l'illa.** Palma, Promomallorca, 2008
- **Les espècies marines de les reserves naturals des Vedrà, es Vedranell i els illots de Ponent.** Eivissa: Reserves naturals des Vedrà, es Vedranell i els illots de Ponent, 2018
- **Goñi Beltrán de Garizurieta, Raquel.** *Les reserves marines de les Balears.* [Palma]: Conselleria d'Agricultura i Pesca, Direcció General de Pesca; "Sa Nostra" Obra Social i Cultural, DL 2003
- **Moreno, Jorge (ed.).** *Arxipèlag de Cabrera: parc nacional.* Barcelona: Lunwerg; Palma: Govern de les Illes Balears, Conselleria de Medi Ambient, 2001
- **Grup d'Estudis de la Naturalesa (Eivissa).** *Parc Natural de Ses Salines d'Eivissa i Formentera: el tresor ecològic de las Pitiüses.* Eivissa: Genial Edicions Culturals, 2003
- **Parque Nacional del archipiélago de Cabrera.** Talavera de la Reina: Esfagnos, 2000
- **Reserves marines de les Illes Balears [DVD].** [Palma]: Conselleria d'Agricultura i Pesca, Direcció General de Pesca, 2005
- **Es Trenc-Salobrar de Campos: guia d'interpretació.** Palma: Universitat de les Illes Balears; Conselleria d'Obres Públiques i Ordenació del Territori, Direcció General de Medi Ambient, 1989
- **Vidal Hernández, Josep Miquel.** [Maó]: [Reserva de la biosfera. Maó]; Caixa de Balears "Sa Nostra"; Consell Insular de Menorca; Institut Menorquí d'Estudis, 1997

La [Xarxa Natura 2000](#) és el principal instrument per a la conservació de la natura a la Unió Europea i representa la diversitat ecològica de tots els països que en formen part. Tots els espais marítimoterrestres protegits de les Illes Balears formen part de la Xarxa Natura 2000.

J. L. Perea (CENEAM)

PROTECCIÓ D'ESPÈCIES

- **Aus marines en perill** [DVD]. Palma: Govern de les Illes Balears, Direcció General de Caça, Protecció d'Espècies i Educació Ambiental, [1998?]
- **Frontera Serra, Miquel.** *Les praderies de posidonia oceanica. Projecte LIFE Naturalesa 2000NAT/E/7303 (Protecció de praderies de Posidonia Oceanica en LICs de Balears)*. Palma: Servei d'Educació Ambiental de la Direcció General de Caça, Protecció d'Espècies i Educació Ambiental, [2006]
- **Llibre blanc de protecció d'espècies. Illes Balears.** Palma: Govern de les Illes Balears, Conselleria de Medi Ambient, 2007
- **Llibre verd de protecció d'espècies a les Balears.** Palma: Govern de les Illes Balears, Conselleria d'Agricultura, Medi Ambient i Territori, 2015
- **Malmierca, Juan Carlos.** *L'àguila peixatera a les Illes Balears*. Palma: Conselleria de Medi Ambient i Mobilitat, 2010
- **Muntaner, Jordi.** *Entre ones i penyes. Els aucells marins protegits de les Balears*. Palma: Conselleria de Medi Ambient, Agricultura i Pesca, 2018
- **Mayol Serra, Joan.** *El vell marí, una absència reversible*. Palma: Perifèrics; Govern de les Illes Balears, Conselleria de Media Ambient, 2007

- **Morey, Gabriel.** *Espècies marines protegides de les Illes Balears*. Palma: Govern de les Illes Balears, Conselleria de Medi Ambient, Agricultura i Pesca, 2015
- **Seminari sobre espècies introduïdes i invasores a les Illes Balears (Sóller, 2009).** Palma: Govern de les Illes Balears, Conselleria de Medi Ambient i Mobilitat, 2010

Les llistes o llibres vermells són documents tècnics que determinen quines espècies han de ser prioritzades per llur amenaça a l'extinció en la gestió del territori. Al lloc web del [Servei de Protecció d'Espècies](#) de la Conselleria de Medi Ambient i Territori es poden consultar i descarregar el *Llibre vermell dels peixos de les Illes Balears (2015)* i la *Llista vermella dels invertebrats marins del mar balear (2016)*, a més d'altres documents tècnics de conservació de les espècies protegides a les Illes Balears.

CULTURA MARÍTIMA

- **Burgos, Ana Maria.** *El sabor del nostre mar. 60 receptes per gaudir el nostre mar*. Palma: Conselleria d'Agricultura i Pesca, 2009
- **Diccionari de pesca.** Palma: Conselleria d'Agricultura, Medi Ambient i Territori, 2011
- **Escafi i Tous, Pere (comp.).** *Refranys, parèmies i locucions, cançons i gloses de la mar*. Palma: Institut d'Estudis Balearics; Govern de les Illes Balears, Conselleria de Medi Ambient, 2009
- **Fullana Puigserver, Pere.** *El sabor del nostre mar. La tradició marinera i pesquera de les Illes Balears*. [Palma]: Govern de les Illes Balears, Conselleria de Agricultura i Pesca, DL 2009
- **Ginard Bujosa, Antoni.** *El món de la pesca a Menorca*. Menorca: Govern de les Illes Balears, Conselleria de Medi Ambient; Obra Cultural de Menorca, DL 2009
- **Homar Bestard, Bartomeu Ramon.** *A sobrevent : retalls sobre el patrimoni marítim balear*. Palma: El Far de les Crestes, 2006
- **Mas, Juan.** *Cocina marinera de Mallorca*. Mallorca: Moll, 2014
- **Massutí, Miquel.** *La pesca en el mar Balear*. [Palma]: Edicions Cort, 1995
- **Massutí Oliver, Miguel.** *Pescar en Mallorca: guía de peces del Mediterráneo*. Palma: Editora Balear, DL 1998

- **Massutí Oliver, Miguel.** *Les activitats de la pesca i del gremi dels pescadors a Mallorca: 1259-2006.* [Palma]: Institut d'Estudis Baleàrics, DL 2010
- **Oliver Font, Bernat.** *Patrimoni marítim flotant d'embarcacions menors: llaüts, bots, gussis i pasteres.* Pollença: El Gall, 2004
- **Oliver Font, Bernat.** *Els mestres d'aixa de Mallorca.* Palma: Documenta Balear, 2020
- **Poyatos, Juan.** *Leyendas del mar balear: cuentos fantásticos, relatos extraños e historias populares ocurridas (o imaginadas) en estas aguas.* [Palma]: Moll, 2000
- **Riera, Francisco.** *El sabor del nostre mar. 20 espècies populars de la nostra cuina.* Palma: Conselleria d'Agricultura i Pesca, 2009
- **Seguí, Lluís.** *El sabor del nostre mar. Les espècies de les nostres costes (2 vol.).* Palma: Govern de les Illes Balears, Conselleria de Agricultura i Pesca, DL 2009
- **Seguí, Lluís.** *El sabor del nostre mar. Obres i miracles amb peixos humils i La cuina i el peix, avui.* Palma: Govern de les Illes Balears, Conselleria de Agricultura i Pesca, DL 2009

LLOCS WEB D'INTERÈS

[Costas y medio marino](#)

La Dirección General de la Costa y el Mar del Ministerio para la Transición Ecológica y el Reto Demográfico té com a principal objectiu protegir el medi ambient costaner i marítim. Una de les seves eines principals són les [Estratègies marines](#), entre elles per a la demarcació levantino-balear.

[Institut Mediterrani d'Estudis Avançats IMEDEA \(CSIC-UIB\)](#)

Centre de recerca compartit entre el Consell Superior d'Investigacions Científiques (CSIC) i la Universitat de les Illes Balears (UIB). Els seu objectiu és la producció de coneixement científic i tècnic sobre els ecosistemes marins, costaners i insulars i la seva resposta a les activitats humanes.

[Oceana](#)

Organització internacional dedicada a la protecció dels mars i dels oceans. Elabora informes i documents científics sobre l'estat del medi marí.

[Sistema de Observación Costero y de Predicción de las Illes Balers \(SOCIB\)](#)

Iniciativa del Govern de les Illes Balears i del Ministeri d'Innovació i Ciència, la seva missió és desenvolupar un sistema d'observació i predicció costanera amb l'objectiu de preservar i restaurar la zona costanera i la seva biodiversitat.

[Save the Med Foundation.](#)

Organització que treballa per a la creació d'una xarxa d'àrees marines protegides envoltant les Illes Balears amb l'objectiu de recuperar la seva biodiversitat.

AGENDA 2030 I OBJECTIUS DE DESENVOLUPAMENT SOSTENIBLE

Objectiu 14. Conservar i utilitzar de forma sostenible els oceans, els mars i els recursos marins per al desenvolupament sostenible.

14.1 Per al 2025, prevenir i reduir de manera significativa la contaminació marina de tota mena, en particular la contaminació produïda per activitats realitzades en terra ferma, inclosos els detritus marins i la contaminació per nutrients

14.2 Per al 2020, gestionar i protegir de manera sostenible dels ecosistemes marins i costaners amb vista a evitar efectes nocius importants, fins i tot mitjançant l'enfortiment de la seva resiliència, i adoptar mesures de restauració a fi de restablir la salut i la productivitat dels oceans.

14.3 Reduir al mínim els efectes de l'acidificació dels oceans i fer-hi front, incloent la intensificació de la cooperació científica a tots els nivells.

14.4 Per al 2020, reglamentar eficaçment l'explotació pesquera i posar fi a la sobrepesca, la pesca il·legal, la pesca no declarada i no reglamentada i les pràctiques de pesca destructives, i aplicar plans de gestió amb fonament científic per tal de restablir les poblacions de peixos en el termini més breu possible, almenys a nivells que puguin produir el màxim rendiment sostenible d'acord amb les seves característiques biològiques.

14.5 Per al 2020, conservar almenys el 10% de les zones costaneres i marines, de conformitat amb les lleis nacionals i el dret internacional i sobre la base de la millor informació científica disponible.

14.6 Per al 2020, prohibir certes formes de subvencions a la pesca que contribueixen a la capacitat de sobrepesca i a la sobreexplotació pesquera, eliminar les subvencions que contribueixen a la pesca il·legal, no declarada i no reglamentada i abstenir d'introduir noves subvencions d'aquesta índole, reconeixent que la negociació sobre les subvencions a la pesca en el marc de l'Organització Mundial del Comerç ha d'incloure un tracte especial i diferenciat, apropiat i efectiu per als països en desenvolupament i els països menys avançats.

14.7 Per al 2030, augmentar els beneficis econòmics que els petits Estats insulars en desenvolupament i els països menys avançats reben de l'ús sostenible dels recursos marins, en particular mitjançant la gestió sostenible de la pesca, l'aqüicultura i el turisme.

14.a Augmentar els coneixements científics, desenvolupar la capacitat de recerca i transferir la tecnologia marina, tenint en compte els criteris i directrius per a la transferència de tecnologia marina de la Comissió Oceanogràfica Intergovernamental, a fi de millorar la salut dels oceans i potenciar la contribució de la biodiversitat marina al desenvolupament dels països en desenvolupament, en particular els petits Estats insulars en desenvolupament i els països menys avançats.

14.b Facilitar l'accés dels pescadors artesanals en petita escala als recursos marins i als mercats.

14.c Millorar la conservació i l'ús sostenible dels oceans i els seus recursos aplicant el dret internacional reflectit en la Convenció de les Nacions Unides sobre el Dret del Mar, que proporciona el marc jurídic per a la conservació i la utilització sostenible dels oceans i els seus recursos, com es recorda en el paràgraf 158 del document «El futur que volem».

Ajuntament de Palma

 **biblioteques
municipals
de Palma**

G CONSELLERIA
O MEDI AMBIENT
I TERRITORI
B
/

 CREA 26
Centre de Recerca en l'Educació Ambiental
de les Illes Balears